

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף נא

(בעמוד הקודם)

ת"ר ובת איש כהן וכו': נאמר "ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף". הברייתא דורשת את הפסוק.

"כי תחל" יכול אפילו חללה את השבת: תקבל עונש שריפה? על כך מלמד המשך הפסוק "לזנות" שמדובר בזנות.

יכול אפילו פנויה: בת כהן פנויה שנבעלה תישרף? על כך נאמר "אביה". דהיינו נאמר כאן "אביה" ונאמר בבת ישראל מאורסת שזינתה "אביה", ואנו לומדים משם לכאן. כמו ששם מדובר בזנות של בת ישראל שיש לה בעל, כך גם כאן מדובר בבת כהן שיש לה בעל.

או אינו אומר וכו': הברייתא שואלת - אולי "אביה" שנאמר כאן, מלמד שדוקא כשזינתה יחד עם אביה היא נשרפת. ומשמעות הפסוק היא כך "כי תחל לזנות את אביה" = ביחד עם אביה, והפסוק בא להוציא את שאר בני האדם שאם זינתה עמהם אינה בשריפה (אלא בסקילה).

עונה הברייתא - על כך נאמר "היא מחללת" ללמד שהיא זינתה עם מישהו שהיא מחללת אותו והיינו כל אדם, כי כשזינתה עם אביה הוא מחלל אותה. ואם כן "אביה" שנאמר כאן בא ללמד על הגזירה שווה הני"ל, שמדובר בבת כהן שיש לה בעל.

אי מה להלן נערה והיא ארוסה: הברייתא שואלת - אם כן כמו שב"אביה" שנאמר בבת ישראל מדובר בנערה מאורסת, כך גם בבת כהן דוקא נערה מאורסת בשריפה ולא נערה נשואה וכו'.

עונה הברייתא - על כך נאמר "ובת כהן" ה-ו' המיותרת מלמדת שבת כהן בכל מצב שלה בשריפה.

אין לי אלא שניסת לכהן: הברייתא שואלת - אולי דוקא בת כהן שהתחתנה עם כהן וזינתה, בשריפה. אבל לא אם התחתנה עם לוי, ישראל, גוי וכו' וזינתה. על כך נאמר "ובת איש כהן" ה'איש' מיותר ללמד שדוקא הבת צריכה להיות בת של איש כהן, אבל בעלה לא צריך להיות איש כהן.

היא בשריפה: בפסוק כתוב "היא מחללת" ללמד שדוקא היא נענשת בשריפה אבל לא הבעל. וכן לא העדים הזוממים (אלא בחנק).

רבי אליעזר אומר את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה: להלן יתבאר.

<< עד כאן הברייתא. ועכשיו הגמרא חוזרת ומבארת אותה.

אמר מר יכול אפילו חיללה שבת. קושיא: חיללה שבת בת סקילה היא: איך יתכן להעלות דבר כזה על הדעת? הרי על חילול שבת העונש הוא סקילה, ולא יתכן שנקל על כהנת ונעניש אותה בשריפה שהיא חמורה פחות מסקילה.

תירוץ: אמר רבא הא מני רבי שמעון היא וכו': הסוכר ששריפה חמורה מסקילה. והיה מקום לחשוב שבגלל שהתורה החמירה עם הכהנים שציוותה עליהם מצוות נוספות משאר היהודים, אם כן נחמיר עליה שעל חילול שבת תקבל שריפה. קמ"ל שלא.

קושיא: מאי שנא מיניה דידיה וכו': אך מדוע שכהנת תהיה חמורה יותר מכהן? והתשובה - לכהן הותר לחלל שבת לצורך עבודה בבית המקדש. ולכן היה מקום לומר שעל חילול שבת שלו שלא לצורך עבודה, לא נחמיר לתת לו עונש חמור יותר מישראל. אבל כהנת שלא הותר לה לחלל שבת אף פעם, נחמיר עליה שתישרף. קמ"ל.

יכול אפילו פנויה. קושיא: הא "לזנות" כתיב: ולשון 'זונה' היא אשה שיצאה מתחת בעלה והולכת למישהו אחר. **תירוץ:** כדרכי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה: ואסור לה להתחתן עם כהן. ואם כן לשון 'זונה' יכולה להתפרש גם על פנויה.

או אינו אומר אביה אלא להוציא את כל אדם. קושיא: אלא מאי ניהו שזינתה מאביה וכו': דהיינו כוונת הברייתא לשאול אולי 'אביה' בא לומר שהיא זינתה עם אביה ולא עם כל אדם. אך אם כן קשה, מה המיוחד דוקא בבת כהן שזינתה עם אביה? אפילו בת ישראל שזינתה עם אביה נידונית בשריפה! וכמו שאמר רבא.

אתיא 'הנה-הנה', אתיא 'זמה-זמה': אסור לאדם לשכב עם בתו או בת בנו (הנכדות שלו) מהפסוק "עָרוֹת בַּת בְּנֵךְ אוֹ בַת בְּתָךְ לֹא תִגְלֶה עִרוֹתָן כִּי עִרוֹתֶיךָ הֵנָּה". אבל לא כתוב שאסור לו לשכב עם בתו עצמה. ואת זה לומדים מגזירה שווה 'הנה' שנאמרה כאן ונאמרה בכּוּן מֵאֲשֶׁתּוֹ (מנישואין קודמים) בפסוק "עָרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה, אֵת בַּת בְּנֵהּ וְאֵת בַּת בְּתָהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עִרוֹתֶיהָ, שְׂאֵרָה הֵנָּה זְמָה הוּא". כמו ששם האשה והבת שווים לאיסור, כך גם בכּוּן ובתו ביתו האמא והבת שווים לאיסור.

העונש על בתו מאשתו הוא שריפה. ולומדים זאת בגזירה שווה מחמותו ('זמה - זמה') "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֵת אִמָּהּ זְמָה הוּא כְּאִשׁ יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְאֶתְהַן וְלֹא תִהְיֶה זְמָה בְּתוֹכְכֶם". וגם העונש על בתו שלו הוא שריפה, כי לומדים בגזירה שווה מבּוּן מאשתו ('הנה - הנה').

תירוץ: איצטריך וכו': היה מקום לומר שאדרכא הפסוק בא לומר שלא כדברי רבא, כי הפסוק אומר שדוקא בת כהן שזינתה עם אביה בשריפה ולא בת ישראל. אך הכרייתא דוחה את הפירוש הזה ב"אביה".

אין לי אלא שניסת לכהן, ניסת ללוי וכו'. קושיא: משום דאינסבא להו: בגלל שהיא התחתנה איתם היא כבר לא 'בת כהן' ועוד, וכי כתוב בפסוק שהבת כהן התחתנה עם כהן?

תירוץ: סד"א "כי תחל לזנות וכו': היה מקום לומר שכוונת הפסוק דוקא כשהבת כהן מתחללת עכשיו בזנות הזו, אז היא בשריפה. אבל אם היא כבר מחוללת, בגלל שהיא התחתנה עם חלל נתין וממזר והיא נפסלה מהכהונה (כי היא לא תוכל להתחתן יותר עם כהן, וכן היא נפסלת לאכול תרומה לעולם), היא לא נידונת בשריפה. וכן אם התחתנה עם לוי וישראל היא נחשבת 'מחוללת' במשך כל זמן הנשואין איתם, כי היא פסולה מלאכול בתרומה (אא"כ תתגרש או תתאלמן בלי ילדים), ולכן היא לא תישרף. קמ"ל שהיא נשאת בקדושתה ונידונת בשריפה.

ודלא כרבי מאיר: מה שאמרנו שבת כהן שנבעלה לחלל נתין או ממזר היא נשאת בקדושתה ונידונת בשריפה, זה כדעת רבנן ולא כדעת רבי מאיר.

דתיא בת כהן שניסת לישראל ואכלה תרומה וכו': היא משלמת את הקרן (= שווי הסכום שאכלה), בגלל שהיא אסורה לאכול בתרומה והיא בעצם גזלה אותה בשוגג. אבל אינה משלמת 'חומש', כי רק זר שאכל תרומה משלם חומש, אבל היא

אינה 'זרה' (כי אם ימות בעלה ללא ילדים היא תחזור ותאכל תרומה). ואם היא זינתה מיתתה בשריפה. אבל אם היא התחתנה עם אחד מהפסולים (חלל נתין או ממזר) היא כבר נחשבת 'זרה', כי היא לעולם לא תאכל יותר תרומה. ולכן אם אכלה תרומה משלמת גם חומש, ואם זינתה מיתתה בחנק. זו דעת רבי מאיר.

אבל חכמים סוברים שגם כשהתחתנה עם פסול היא לא 'זרה'. ולכן אינה משלמת חומש, ואם זינתה מיתתה בשריפה.

ר"א אומר את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה. קושיא: מאי את אביה ואת חמיה? אילימא וכו': אם נאמר שהכוונה שהיא זינתה עם אביה או עם חמיה. קשה, כי דין זה אינו דוקא בבת כהן אלא אפילו בבת ישראל.

אלא את אביה ברשות אביה וכו': ואם נאמר שהכוונה 'ברשות אביה' דהיינו כשהיא ארוסה בשריפה, ו'ברשות חמיה' דהיינו כשהיא נשואה בסקילה. אם כן, אם רבי אלעזר סובר כרבנן, הרי הם אמרו בדיוק הפוך שבת כהן ארוסה בסקילה ונשואה בשריפה. ואם הוא סובר כרבי שמעון, הרי לשיטתו גם נשואה זינה בשריפה כארוסה. ואם הוא סובר כרבי ישמעאל הרי לשיטתו אמנם ארוסה בשריפה אך נשואה בחנק ולא בסקילה.

תירוץ: שלח רבין וכו': באמת רבי אלעזר סובר כרבנן. ופירוש דבריו כך הוא. כל מקרה של אשה שזינתה שהעונש שלה הוא מתחת לעונש אילו היתה מזנה עם אביה. והיינו בת ישראל נשואה שזינתה דינה בחנק, ואילו אב וביתו דינם בשריפה, וחנק קל יותר משריפה. כאן בבת כהן נשואה שזינתה, היא מקבלת את העונש של בת שזינתה עם אביה דהיינו שריפה.

וכל מקרה של אשה שזינתה, שהעונש שלה הוא מעל לעונש אילו היתה מזנה עם אביה. והיינו בת ישראל ארוסה שזינתה דינה בסקילה, ואילו אב וביתו דינם בשריפה, וסקילה חמורה יותר משריפה (לדעת רבנן). כאן בבת כהן ארוסה שזינתה, היא מקבלת את העונש של כלה שזינתה עם חמיה דהיינו סקילה.

מתקיף לה ר' ירמיה מידי 'למעלה' 'למטה' קתני? אלא אמר רבי ירמיה וכו': רבי אלעזר סובר כרבי ישמעאל (שארסה בשריפה ונשואה בחנק). וביאור דברי רבי אלעזר כך הם. 'את אביה' הכוונה ברשות אביה כלומר בת כהן ארוסה שזינתה בשריפה, אבל 'ואת חמיה' הכוונה נשואה שזינתה עם חמיה שעונשה סקילה. אבל אם היתה מזנה עם שאר כל אדם היה עונשה חנק.

אמר רבא מאי שנא או אידי ואידי ממש או אידי ואידי רשות: מדוע לפרש את דברי רבי אלעזר פעם כך ופעם כך? דהיינו 'את אביה' הכוונה ברשות אביה, ו'את חמיה' הכוונה עם חמיה ממש.

אלא אמר רבא: רבי אלעזר (שאמר ארוסה בשריפה ונשואה בסקילה) סובר באופן עקרוני כרבי שמעון (רבי שמעון אמר גם נשואה וגם ארוסה בשריפה). אלא שרבי אלעזר אמנם מודה לרבי שמעון בארוסה שהיא בשריפה, אבל הוא חולק עליו בנשואה וסובר שהיא בסקילה.

והטעם, כי רבי אלעזר סובר שנשואה צריכה להיות שווה לארוסה. דהיינו כמו שבכהנת ארוסה אתה מעלה אותה ברגת חומרה אחת מבת ישראל ארוסה, כי בת ישראל ארוסה בסקילה ואילו בת כהן ארוסה בשריפה (שהיא חמורה יותר לדעת ר"ש). כך גם בנשואה תעלה אותה בדרגה אחת, דהיינו בת ישראל נשואה בחנק ובת כהן נשואה תהיה בסקילה.

מתקיף לה ר' חנינא הא אידי ואידי ר"ש בשריפה קאמר: הרי ר"ש אמר ששתיהן בשריפה, כי הפסוק כתב בסתם 'בת כהן' ולא פירש ארוסה ולא נשואה. ומניין לרבי אלעזר לומר שנשואה בסקילה.

אלא אמר רבינא לעולם כרבנן ואיפוך: רבי אלעזר באמת סובר כרבנן, אבל יש להפוך את דבריו. את אביה בסקילה ואת חמיה בשריפה. והסיבה שהוא אמר 'את אביה בשריפה' זה בטעות בגלל שהוא רגיל בזה מלשון הפסוק "את אביה היא מחללת באש תישרף".

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב הלכה כדשלה רבין וכו': כביאור דברי רבי אלעזר. כמובא בתחילת הסוגיא.

אמר רב יוסף הלכתא למשיחא? וכי רב נחמן בא לומר הלכה לימות המשיח? הרי עד אז אין לנו דין ד' מיתות ב"ד.

אמר ליה אביי: אם כך לא נלמד את מסכת זבחים המדברת על קרבנות כי הם לא נוהגים עד ימות המשיח? אלא ודאי שעלינו ללמוד זאת ולקבל שכר לימוד תורה. וכך גם כאן עלינו לפסוק כמו מי ההלכה בסוגיא.

הכי קאמרי הלכתא למה לי סוגיא דשמעתא הלכה קאמר: אמר לו רב יוסף התכוונתי לומר הרי אין הבדל בין רבין לרבינא, חוץ מפירוש דברי רבי אלעזר, כי

שניהם מסכימים שרבי אלעזר סובר ארוסה בשריפה ונשואה בסקילה. ואם כן מה שייך לומר בזה הלכה כאחד מהם? וכשתהיה תחיית המתים נשאל את רבי אלעזר מה הוא התכוין האם כרבין או כרבינא.

*

מאי רבי ישמעאל: למדנו לעיל (בעמ' הקודם) שרבי ישמעאל סובר שרק ארוסה בת כהן שזינתה מיתתה בשריפה ולא נשואה. הגמ' מביאה היכן מצאנו שרבי ישמעאל אומר זאת.

דתניא: נאמר "**ובת איש כהן כי תחל לזנות, את אביה היא מחללת באש תשרף**", הפסוק מדבר על נערה המאורסה שזינתה שמיתתה בשריפה, ולא בנשואה שזינתה. והראיה שמדובר בארוסה ולא בנשואה, שנאמר "**ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנאף והנאפת**", ומפסוק זה משמע שכל אשה שזינתה בין נשואה ובין ארוסה מיתתה בחנק (= סתם מיתה האמורה בתורה היא חנק, והפסוק מדבר על כל אשה נואפת), אלא שהפסוק הוציא את בת ישראל שזינתה מחנק לסקילה, כפי שנאמר לגבי נערה המאורסה שזינתה "**וסקלתם אתם באבנים**", וכן הוא הוציא את בת כהן שזינתה מחנק לשריפה, כפי שנאמר "**ובת איש כהן כי תחל לזנות, את אביה היא מחללת באש תשרף**", ומכאן אנו לומדים שכשם שהוא הוציא את בת ישראל מחנק לסקילה הוא הוציא רק ארוסה ולא נשואה, כך כשהוא הוציא את בת כהן מחנק לשריפה הוא הוציא ארוסה ולא נשואה.

הברייתא מביאה דין נוסף:

זוממיה ובועלה: עדים שהעידו על בת כהן שזינתה ואח"כ הוזממו בבית דין, וכן הבוועל בת כהן ארוסה, הרי הם בכלל "**ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו**".

קושיא: **בועלה מאי כאשר זמם איכא?** מה שייך דין 'כאשר זמם' על הבוועל, והרי דין 'כאשר זמם' נאמר על עדים זוממים, אבל הבוועל בת כהן לא קשור כלל לדין זה.

תירוץ: **אלא זוממיה בכלל מיתת בועלה:** כוונת הברייתא שעדים שהעידו על בת כהן שזינתה והוזממו, הרי הם נהרגים כפי מיתת הבוועל שהוא בסקילה ולא בשריפה כפי מיתתה, לפי שנאמר "לאחיו" ולא לאחותו, דהיינו שאם העדים באו לחייב שתי

מיתות שונות, את הבעל בסקילה (= כדון כל בעל ארוסה) ואת האשה בשריפה (= כדון בת כהן שזינתה), עושים לעדים כאשר זממו לעשות לאיש, ולא כאשר זממו לעשות לאשה. עד כאן דברי רבי ישמעאל.

הברייתא מביאה את דברי רבי עקיבא החולק על רבי ישמעאל:

ר"ע אומר: מהפסוק "וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תִחַל לְזַנּוֹת..." משמע שבין ארוסה ובין נשואה מיתתן בשריפה, אבל בת כהן פנויה שזינתה אין מיתתה בשריפה, לפי שנאמר כאן "אֵת אִבִּיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת" ונאמר לגבי בת ישראל שזינתה "לְזַנּוֹת בֵּית אִבִּיהָ", כשם שלגבי בת ישראל מדובר שהיא זינתה עם זיקת בעל (= שיש לה קשר לבעל, שהיא מאורסת או נשואה) כך לגבי בת כהן מדובר שהיא זינתה עם זיקת בעל, אבל פנויה שאין לה זיקת בעל אינה בשריפה.

א"ל ר' ישמעאל: אמר רבי ישמעאל לרבי עקיבא - כיון שאתה דורש גזירה שווה, אם כן תדרוש מהגזירה שווה גם כן שכשם שלגבי בת ישראל הפסוק מדבר על נערה והיא ארוסה, כך גם כאן לגבי בת כהן מדובר רק על נערה והיא ארוסה, ומדוע אתה סובר שבין ארוסה ובין נשואה מיתתן בשריפה?

א"ל ר"ע - ישמעאל אחי, מכך שהפסוק יכל לומר "בת איש כהן" והוא אמר "וּבַת אִישׁ כֹּהֵן" בתוספת האות ו', אני דורש לרבות שגם נשואה בשריפה.

אמר לו רבי ישמעאל - וכי מפני שאתה דורש 'בת ובת' נוציא את הנשואה מחנק לשריפה? והרי אם אתה מרבה מ"ובת" גם את הנשואה עליך לרבות גם את הפנויה, ואם מהמילה "אביה" אתה ממעט פנויה (= כפי שהתבאר לעיל) עליך למעט גם את הנשואה משום שהיא אינה דומה לארוסה.

ע"כ הברייתא. כעת הגמ' מבארת:

ור"ע, אהני גזירה שוה למעוטי פנויה, ואהני בת ובת לרבות את הנשואה: ורבי עקיבא שמרבה את הנשואה וממעט את הפנויה יענה לרבי ישמעאל, שהגזירה שווה של "אביה" ממעטת פנויה, והאות ו' של "ובת" מרבה נשואה.

ורבי ישמעאל שהקשה על רבי עקיבא, לא ידע את דעתו של רבי עקיבא, אלא הוא חשב שכיון שרבי עקיבא אמר לו שהוא דורש את האות ו' של "ובת" משמע שרבי עקיבא חזר בו מהגזירה שווה של "אביה", ולכן אמר לו רבי ישמעאל שאם אתה לא דורש את הגזירה שווה, מנין לך למעט את הפנויה?

שאלה: ור' ישמעאל האי 'בת ובת' מאי דריש ביה? ור' ישמעאל הסובר שרק ארוסה בשריפה ולא נשואה, מה הוא דורש מהאות ו' של "ובת"?

תשובה: מיבעי ליה לכדתני אבוהי דשמואל בר אבין: זה נצרך ללמדנו את מה ששנה אביו של שמואל בר אבין - מצאנו שכהנים זכרים בעלי מומים לא יכולים לעבוד בבית המקדש, ולכאורה אולי גם בנות כהנים בעלי מומים יצאו מכלל קדושתן ואם הן זנו יהיה דינם כבת ישראל שזינתה? לכך נאמר "ובת" לרבות בנות כהנים בעלי מומים שדינם בשריפה כבנות כהנים ללא מום.

שאלה: ורבי עקיבא: מנין הוא לומד שבנות כהנים בעלי מומים לא יצאו מכלל קדושתן?

תשובה: מוהם מקריבים והיו קדש נפקא: לומדים זאת מהפסוק "הם מקריבים והיו קדש", כלומר מהאות ו' המיותרת של "והיו" אנו לומדים שגם בנות כהנים בעלי מומים נשארו בקדושתן.

שאלה: ורבי ישמעאל: מדוע הוא דורש מהאות ו' המיותרת של "ובת" שאף בת כהן בעלת מום נשארה בקדושתה, והרי אפשר ללמוד זאת מהאות ו' המיותרת של "והיו"?

תשובה: אי מהיאי: לדעת רבי ישמעאל אם היינו לומדים זאת מהאות ו' המיותרת של "והיו", היינו חושבים שרק כהנים בעלי מומים התרבו לקדושה לעניין זה שהם לא התחילו מקדושתם למרות שהם בעלי מומים (= שלא נאמר שכיון שהם פסולים לעבודה לכן כבר אין להם קדושה והם יכולים להיטמא למתים), אבל בנות כהנים בעלי מומים אולי לא נשארות בקדושתן, לכך נאמר "ובת" ללמדנו שגם הן נשארות בקדושתן.